

ธรรมะเป็นคู่ชีวิต DHAMMA AS A LIFE-PARTNER

ผู้เขียน : พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ)
Author: Phra Dharmakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu)

¹พระมหาฤทธิชัย สมนตภาณี (พรหมพินิจ) และ ²พระมหามิตร ฐิตปัญญา
¹Phramaha Riddichai Sumantapanee (Prompinid)
and ²Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Littichairompinij@gmail.com

Received : May 1, 2022; Revised : June 21, 2022; Accepted : July 10, 2022

บทคัดย่อ

ธรรมะเป็นคู่ชีวิตนั้น ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของธรรมะ ซึ่งได้แก่การมีชีวิตและความเป็นอยู่อย่างผาสุก โดยการควบคุมกิเลส ด้วยการนำสติปัญญามาใช้ในการกำจัดความเห็นแก่ตัวให้หมดไป และคู่ชีวิตที่แท้จริงนั้นก็คือธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะธรรมะจะช่วยประคับประคองให้ชีวิตของเรานั้นเดินถูกทางและมีความสุขตลอดไป ถ้าปราศจากธรรมะเมื่อใด ชีวิตก็จะเป็นทุกข์เมื่อนั้น

คำสำคัญ : ธรรมะ, คู่ชีวิต

¹ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

Dhamma as a life-partner mentions the purpose of the Dhamma regarding living and well-being by controlling defilements through using wisdom in getting rid of selfishness. The true life-partner is Dhamma of the Buddha because Dhamma could support our life to walk in the right path with happiness forever. If there is no Dhamma, our life will suffer.

Keywords: Dhamma, Life-partner

บทนำ

หนังสือเรื่อง ธรรมะเป็นคู่ชีวิต เป็นผลงานการปาฐกถาธรรมของพระเดชพระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) โดยสำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรมได้รวบรวมคำบรรยายของหลวงพ่อพุทธทาสภิกขุจัดไว้เป็นรูปเล่ม หนังสือเล่มนี้เป็นลักษณะหนังสือพ็อคเก็ตบุ๊คส์ สำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งมีจำนวน 48 หน้า ขนาดรูปเล่ม 129 x 184 x 3 มม. น้ำหนัก 55 กรัม เนื้อในพิมพ์ขาวดำ ใช้กระดาษขบอนด์ในการพิมพ์ โดยเป็นหนังสือแนวธรรมะกึ่งวิชาการ ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของธรรม เพื่อการมีชีวิตและความ เป็นอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยควบคุมกิเลส ซึ่งได้แก่ ราคะ โทสะและโมหะ ด้วยการนำ สติปัญญามาใช้ในการกำจัดความเห็นแก่ตัวให้หมดไป

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่มีขนาดกะทัดรัดในการพกพา สามารถนำติดตัวไปอ่านในที่ต่างๆ ได้ ใช้สีโทนที่อ่านได้สบายตา มีเนื้อหาสาระน่าติดตามและ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือมีโครงสร้างแบ่งออกเป็น 11 ส่วน ดังนี้ 1) ศึกษาธรรมพิสูจน์ผลของธรรมะ ในพระพุทธศาสนา 2) ความมุ่งหมายของธรรมะเพื่ออยู่ด้วยกันเป็นผาสุก 3) คนอยู่ด้วยกันไม่ ผาสุกเพราะความเป็นแก่ตัว 4) เห็นแก่ตัวเป็นต้นเหตุให้เกิดกิเลส 5) กิเลสเป็นเหตุทำให้กรรม เลวร้ายได้อีก 6) คนได้เรียนธรรมะจึงควบคุมกิเลสไว้ได้ 7) ธรรมะเป็นคู่ชีวิตยิ่งกว่าอื่นๆ 8) พุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญา 9) ต้องศึกษาธรรมะภายในจิต ไม่ใช่จากพระไตรปิฎก 10) วิธีศึกษา พระไตรปิฎกข้างใน ดูตั้งแต่แรกเกิด 11) ความโลภ โกรธ หลง เริ่มมีตั้งแต่ทารก

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้มีการเรียงหัวข้อที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นการเรียงหัวข้อให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมะในการใช้ชีวิตอย่างผาสุก โดยได้จัดวางเนื้อหาไว้เป็นตอน อธิบายในแต่ละตอนแต่ละส่วนด้วยเนื้อหาที่สอดคล้องกัน สามารถช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพรวมได้ชัดเจนมากขึ้น

เนื้อหาการวิจารณ์

เนื้อหา ในหนังสือเรื่องนี้ผู้แต่งได้บรรยายไว้หลายหัวข้อ ผู้วิจารณ์ วิเคราะห์และสรุปเรียบเรียงเนื้อหาไปตามลำดับขั้นตอนโดยย่อ ดังนี้

หัวข้อที่ 1 ศึกษาธรรมพิสูจน์ผลของธรรมะในพระพุทธศาสนา ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า พระธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความหมาย ไม่ใช่เป็นเพียงวิชาหนึ่งเพื่อการศึกษา การศึกษาเล่าเรียนแล้วสอบได้ตามหลักสูตรนั้น เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่การเรียนรู้ธรรมะจะต้องให้ธรรมะอยู่กับตัวตลอดไปในอนาคต เพื่อเป็นเครื่องควบคุมหรือหล่อเลี้ยงชีวิตให้เยือกเย็น คือมีความสุข (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 5-7) สอดคล้องกันกับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ยุตโต) ที่แสดงไว้ว่า ธรรมะมีประโยชน์กับชีวิตอย่างแน่นอน เพราะธรรมะจะทำให้เรารู้จักความจริงของชีวิต รู้ว่าทุกอย่างเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปเป็นธรรมดา เมื่อไรที่มีความเปลี่ยนแปลงในชีวิตเรา เมื่อไรที่เราเจอปัญหา เมื่อนั้นเองที่เป็นเวลาที่เรามาพิจารณาพิจารณามากกว่าที่เรานั้นจะไปจมเสียใจอยู่กับมัน ถ้าเราเข้าใจว่าทุกอย่างเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดาเราก็จะเข้าใจชีวิต ดังนั้นธรรมะสอนให้เราเข้าใจโลก เข้าใจชีวิต และก็สามารถรับกับความจริงเมื่อเกิดขึ้นกับชีวิตของเราได้ (Phra Phrom Kunaporn (Phayut Payutto), 2007 : 82)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่า การที่ท่านทั้งสองได้แสดงทัศนะอย่างนี้คงเป็นเพราะว่าท่านได้เล็งเห็นประโยชน์ของการศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีความประสงค์ให้ศึกษาเพื่อถึงแก่นแท้แห่งชีวิต เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ไม่ใช่แค่เพียงเพื่อจะเรียนธรรมะเพื่อการสอบผ่านในหลักสูตรเท่านั้น

หัวข้อที่ 2 ความมุ่งหมายของธรรมะเพื่ออยู่ด้วยกันเป็นผาสุก ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า ความมุ่งหมายของธรรมะ คือการทำให้ทุกคนในโลกอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก ไม่ใช่อยู่ในโลกนี้เพียงเพื่อต้องการมีเงินมีทอง มีข้าวมีของ มีอะไรสะดวกสบาย ทำเพื่อปากเพื่อท้องของตน ซึ่งการกระทำอย่างนี้ไม่ต่างจากสัตว์เดรัจฉานที่ทำเพื่อปากเพื่อท้องของมันเหมือนกัน (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 :7-8) ทั้งนี้มีความคล้ายกับทัศนะของพันทิพย์ ศุภนคร ที่ว่า เป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่มนุษย์ต้องการให้ชีวิตของตนได้รับ ความสุขนับเป็นสิ่งสำคัญในการมีชีวิตของมนุษย์เริ่มตั้งแต่ความสุขในการใช้ชีวิตประจำวันอันเกิดจากความสะดวกสบายไม่มีอุปสรรคขัดขวางต่อการดำเนินชีวิต สูงขึ้นมา

จากการมีปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตคือการมีสิ่งตอบสนองด้านอารมณ์และหวังหาความสุขที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนสุดท้ายคือความสุขสูงสุดของชีวิต (Supanakorn, 2014 : 19)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการที่ท่านทั้งสองได้แสดงทัศนะไว้โดยได้ให้คำนิยามของความมุ่งหมายของธรรมะไว้อย่างชัดเจนว่าธรรมะนั้นเป็นพื้นฐานในการสร้างความผาสุกของมนุษยชาติ ที่ท่านทั้งสองมองอย่างนี้คงเป็นเพราะว่าท่านได้มองเห็นปัจจัยเบื้องต้นแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคม คือการที่จะแสวงหาแต่ข้าวของเงินทองเท่านั้น แต่ควรที่จะแสวงหาธรรมะอันจะนำมาซึ่งความสุข

หัวข้อที่ 3 คนอยู่ด้วยกันไม่ผาสุกเพราะความเป็นแก่ตัว ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า ความวุ่นวาย ความระส่ำระสาย ไม่เป็นสุขที่เรียกว่าวิฤตติของโลก เพราะเกิดจากการเบียดเบียน การไม่รักใคร่กัน มีความอิจฉาริษยากัน นี่คือโทษของการไม่มีธรรมะ ความเห็นแก่ตัวเป็นจุดศูนย์กลางของความไม่มีธรรมะ ความเห็นแก่ตัวนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์เกลียดชังและประณามมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ แม้แต่ชาวต่างประเทศเขาก็ยังติเตียนความเห็นแก่ตัวว่ามันเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุด (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 8-9) สอดคล้องกับ ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา ท่านได้กล่าวไว้ว่าความเห็นแก่ตัว คือการกระทำไม่ว่าจะทางกายวาจา หรือใจ ที่มุ่งไปเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน โดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะได้รับผลกระทบอย่างไร จนทำให้เกิดความริ้วฉานในสังคม (Promtha, 1998 : 127) ในขณะเดียวกัน สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ทรงอธิบายไว้ว่า “คนเห็นแก่ตัวคือคนที่คิด พูด ทำ เพื่อประโยชน์ตนทั้งสิ้น ไม่คำนึงถึงประโยชน์ผู้อื่นเลย ซึ่งทำให้เกิด ความแตกแยกทางสังคม (Somdej Phra Yannasangworn (Charoen Suwattano), 1998: 78)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการท่านทั้งสามได้กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับความเห็นแก่ตัว ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าความเห็นแก่ตัวนี้เป็นพื้นฐานแห่งความแตกแยกทางสังคม ไม่ว่าจะ เป็นสังคมในระดับไหนหรือวงการไหนก็ตาม การที่ท่านทั้งสามมองอย่างนี้น่าจะเป็นเพราะว่า ท่านได้เห็นปัญหาที่เกิดจากการเห็นแก่ตัวที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ที่มันแสดงผลที่ชัดเจนแก่สังคมนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความวุ่นวายและความเดือดร้อนทั้งในระดับตนเองและสังคม

หัวข้อที่ 4 เห็นแก่ตัวเป็นต้นเหตุให้เกิดกิเลส ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า ความเห็นแก่ตัว เป็นต้นเหตุให้เกิดความอยากได้ ที่เรียกว่าโลภะ ถ้าเป็นเกี่ยวกับกามคุณ ก็ เป็นเหตุให้เกิดราคะ คือความกำหนัดในทางกามารมณ์ ความเห็นแก่ตัวมันก็จะทำให้เกิดกิเลส อีกตัวที่ชื่อว่าโทสะหรือโอธะ คือความประทุษร้ายหรือความโกรธ ความพยาบาท จองเวร อาฆาต และยังจะเรียกกิเลสอีกตัวคือ โมหะ ความมืด ความโง่ ที่ป่วนป่วนอยู่ในจิตใจ ถ้าเราอยากจะทำจิตมั่นให้หมดสิ้นนั้นเราต้องดูจากภายในให้รู้จักสิ่งเหล่านี้ให้ถ่องแท้ แล้วจะสามารถชนะมันได้อย่างถาวร (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 :

9-12) สอดคล้องกับเนื้อความในพระไตรปิฎก ว่าการเกิดแห่งกิเลสต้นเหตุ เป็นความอยากใน อารมณ์เกิดมโนวิญญาณรวมธรรม 3 ประการ (โลภะ โทสะ โมหะ) เป็นผัสสะเพราะผัสสะ เป็นปัจจัยจึงเกิดเวทนาเพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงเกิดตัณหาอันนี้เป็นความเกิดแห่งทุกข์ (ส.นิ. 17/309/203)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงเรื่องต้นเหตุแห่งการเกิดกิเลสได้ สอดคล้องกับเนื้อความในพระไตรปิฎกไว้อย่างชัดเจนว่า ความเห็นแก่ตัวนั้น มันเป็นมูลฐาน แห่งการเกิดกิเลสทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นโลภะ ความโลภ โทสะ ความขัดข้องใจ ความฉุนเฉียว เกรี้ยวกราด และโมหะ ความลุ่มหลงในสิ่งต่างๆ ซึ่งทัศนะดังกล่าวนี้อาจเกิดจากการที่ท่านได้ ศึกษาในตำราและได้สัมผัสความจริงมากับตัวของตนเอง

หัวข้อที่ 5 กิเลสเป็นเหตุทำให้กรรมเลวร้ายได้อีก ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า กรรมต่างๆเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะอำนาจแห่งกิเลส ฉะนั้นคนโบราณจึงได้ตั้งระเบียบปฏิบัติ ที่ มันจะสามารถกำจัดโลภะ โทสะ โมหะ ด้วยวิธีต่างๆกัน เพื่อให้หมดจากกิเลสโดยสิ้นเชิงที่ เรียกว่าพระอรหันต์ ส่วนคนโง่พอได้ยินคำว่า พระอรหันต์ ก็ปิดหูไม่ยอมฟัง เพราะที่ไม่รู้ว่า อะไร นี้เรียกว่าปุถุชนผู้จมอยู่ในกองทุกข์กองกิเลส ที่เรียกว่าอยู่ในวิภวภูมิจนสงสาร (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 12-14) ในขณะที่พระพรหมคุณา กรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ก็ได้อธิบายไว้ว่า เมื่อบุคคลทำอะไรลงไป ไม่ว่าจะทางกาย ทางวาจา หรือ ทางใจ หากทำลงไปด้วยกิเลสที่อยู่ในใจ ก็จะก่อให้เกิดกรรมขึ้น เมื่อเกิดกรรมขึ้นก็จะเกิด วิบากคือผลตามมา วิบากหรือผลนี้ก็จะก่อให้เกิดกิเลสขึ้นอีก และกิเลสนี้จะก่อให้เกิดกรรมขึ้น อีก กรรมนี้จะก่อให้เกิดวิบากหรือผลขึ้นอีกวนเวียนอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าบุคคลจะดับ กิเลสให้หมดสิ้น จึงจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้(Phra Phrom Kunaporn (Phayut Payutto), 2007 : 114)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการที่ท่านทั้งสองได้แสดงทัศนะเรื่องกิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรม นั้น มีความสอดคล้องกัน เพราะที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความเห็นว่าการเกิดกรรมต่างๆเกิดขึ้นมา ได้ก็เพราะอำนาจแห่งกิเลส และท่าน ป.อ.ปยุตโต ก็ได้ให้ความเห็นว่าการเกิดกรรม ต่างๆไป ไม่ว่าจะทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ หากทำลงไปด้วยกิเลสที่อยู่ในใจ ก็จะก่อให้เกิดกรรม ขึ้นได้ ที่ท่านทั้งสองได้แสดงไว้อย่างนี้ก็เพราะท่านได้ให้น้ำหนักในเรื่องของกรรมเพื่อแสดงให้เห็นต้นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของกรรมก็คือตัวกิเลสนั่นเอง ถ้าสามารถมองเห็นตัวที่จะทำให้เกิด กรรมได้อย่างชัดเจนแล้ว ก็จะสามารถหาวิธีป้องกันการเกิดขึ้นของกรรมนั้นๆได้อย่างถูกต้อง และถูกวิธี

หัวข้อที่ 6 คนได้เรียนธรรมะจึงควบคุมกิเลสไว้ได้ ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า เรารู้จักความเห็นแก่ตัวแล้ว ว่าเป็นต้นเหตุของกิเลส แต่ทำไมเราไม่สามารถควบคุมมันได้ ก็ เพราะเราไม่ศึกษาในเรื่องนี้ โรงเรียน วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยสอนหนังสือกับอาชีพ ไม่ได้ สอนเรื่องทุกข์ที่มาจากกิเลส ที่มาจากความเห็นแก่ตัว ซึ่งการศึกษาอย่างนี้เปรียบเสมือนหมา

ทางด้าน ซึ่งถ้าหากทางด้านหรือแม้แต่เจตียอดด้านยังไม่น่าดูน่าชมเลย ฉะนั้นถ้าไม่อยากเป็นหมาทางด้านต้องศึกษาธรรมะให้ควบคู่ไปกับการศึกษาทางโลกด้วย (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 15-16) ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์ ก็ได้ให้ทัศนะไว้ว่า บุคคลผู้ประพฤติธรรมอย่างเคร่งครัด ย่อมจะได้รับการคุ้มครองรักษาจากธรรมที่เขาประพฤติเอง เป็นการรักษากันทั้งสองฝ่าย คือบุคคลประพฤติตามธรรม เป็นการรักษารธรรม และธรรมที่เขาประพฤตินั้นแหละ จะรักษาเขาไม่ให้ตกต่ำไปสู่กิเลสทั้งหลาย (Phra Phrom Kunaporn (Phayut Payutto), 2007 : 98)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณทั้งสองได้นำเสนอเกี่ยวกับผู้ศึกษาธรรมะสามารถควบคุมกิเลส โดยท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความเห็นไว้โดยการยกอุปมาอุปไมยไว้สำหรับผู้ที่ไม่ศึกษาธรรมะเปรียบเหมือนกับหมาทางด้านที่มีตาหนี เช่นเดียวกันกับบุคคลผู้ที่มีกิเลสอยู่ในใจ ส่วนท่าน ป.อ.ปยุตโต ได้ให้ความเห็นว่าการศึกษาธรรมะย่อมจะรักษาผู้ประพฤติธรรมมิให้ตกต่ำไปตามกระแสกิเลส อย่างไรก็ตามทั้งสองท่านก็มีแนวคิดไปในทางเดียวกันก็คือ ควรที่จะศึกษาธรรมะเพื่อเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้กิเลสครอบงำจิตใจได้ง่าย ที่ท่านทั้งสองมองอย่างนี้คงเป็นเพราะว่า ท่านมีความเชื่อว่ากระบวนการสร้างปัญญาทำให้เป็นคนฉลาดและคนเก่ง ที่จะสามารถใช้ปัญญาในการพิจารณาเหตุผลและเว้นจากการทำชั่วได้

หัวข้อที่ 7 ธรรมะเป็นคูชีวิตยิ่งกว่าอื่นๆ ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า คูชีวิต นั้นหมายความว่า ทำให้ชีวิตไม่เป็นทุกข์ ถ้าพูดตามภาษาชาวบ้าน การแต่งงานไม่ก็วันก็กัดกัน ไม่เท่าไรก็หย่ากัน แล้วจะเรียกคูชีวิตได้อย่างไร แต่สิ่งที่จะคูชีวิตได้ตลอดไปคือธรรมะ ที่จะคอยประคับประครองให้ชีวิตเดินถูกทาง แล้วก็มีสุขตลอดไป (PhraDhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 16-21) ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ธรรมะในฐานะที่เป็นคูชีวิตจริงๆ คือต้องอยู่กับชีวิตตลอดไป พอปราศจากธรรมะเมื่อไร ชีวิตนี้ก็จะเป็นอย่างร้อน เป็นของทุกข์ทรมาน เหมือนกับการตกนรกทั้งเป็น ถ้าขาดธรรมะเป็นคูชีวิต เราพึงเห็นได้ด้วยตนเองว่า ธรรมะเป็นคูชีวิตจะทำให้ชีวิตเยือกเย็น เป็นชีวิตที่ดีที่สุดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต(Phra Phrom Kunaporn (Phayut Payutto), 2007 : 114)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณทั้งสองมีทัศนะคล้ายคลึงกัน เนื่องจากได้อธิบายเรื่องธรรมะคูชีวิตนี้ได้อย่างชัดเจนเลยว่า สิ่งที่เป็นคูชีวิตของเราไม่ว่าจะสามภรรยาก็เป็นสิ่งที่ไม่มีรังยั้งยืน สักวันก็ต้องจากกันไป ไม่ว่าจะจากกันตอนเป็นหรือจากกันตอนตาย แต่การมีธรรมะเป็นคูชีวิตนั้นจะช่วยประคับประครองให้ชีวิตเดินไปในทางที่ถูกต้อง ทำให้ชีวิตเยือกเย็นเป็นสุขทั้งกลางวันและกลางคืน จนกระทั่งถึงบั้นปลายท้ายสุดของชีวิต ที่ท่านทั้งสองมีความเห็นอย่างนี้ คงเป็นเพราะท่านได้ศึกษาและปฏิบัติจนได้เห็นความจริง ที่เกิดขึ้นกับตัวของท่านเอง และแก่คนรอบข้าง ที่เกิดผลกับชีวิตของบุคคลที่มีธรรมะเป็นคูชีวิตหรือผู้มีธรรมเป็นปกติในการดำเนินชีวิต

หัวข้อที่ 8 พุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญา ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนาไม่ใช่ philosophy แล้วก็ไม่ใช่ปรัชญาชนิดที่เป็น philosophy แต่เป็นปรัชญาตามความหมายของภาษาอินเดีย ซึ่งตรงคำว่าปัญญาในภาษาบาลี คำว่าปรัชญาในภาษาสันสกฤต พุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญาในภาษาไทยทั้งที่แท้นั้น พุทธศาสนานั้นคือตัวปรัชญาในภาษาอินเดีย คือรู้จริงโดยประจักษ์ เพราะไม่ได้สัมผัสด้วยจิตใจ ไม่ต้องคำนวณ ฉะนั้นให้รู้ว่า พุทธศาสนานั้นไม่ใช่ปรัชญา แต่ว่าเป็นวิทยาศาสตร์ เอาตัวจริง ของจริงมาวางไว้ แล้วดู พลิกดู ทดสอบดู คั่นคว้าวดู แยกแยะดู จนพบความจริงว่ามันเป็นเป็นอย่างนี้ (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 21-22) ในขณะเดียวกัน พระมหาวรธธีร์ วรธีโร ก็ได้กล่าวในเรื่องนี้ไว้ว่า ปรัชญาเป็นเรื่องของการคิดหาเหตุผลเป็นสำคัญ และถกเถียงกันในเรื่องเหตุผลนั้นเพื่อสันนิษฐานความจริง เรื่องที่ถกเถียงหรือคิดหานั้นอาจจะไม่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ ศาสนาเป็นเรื่องของการปฏิบัติ เรื่องของการดำเนินชีวิตหรือการนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง การปฏิบัตินั้นต้องมีหลักการที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่งที่ยอมรับว่าเป็นจริง โดยมีจุดหมายที่แสดงไว้อย่างชัดเจน (Phra Mahaworathee Worathiro, 2004 : 12)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณทั้งสองได้กล่าวเรื่องพุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญามีความคล้ายกัน หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุท่านได้เน้นไปเรื่องในการให้ความหมายตามรากศัพท์ของภาษา ส่วนความเห็นของท่านพระมหาวรธธีร์นั้น ท่านได้แสดงทัศนะชี้แจงตามเหตุตามผลตามที่ตนได้ศึกษามาโดยเน้นตามความเข้าใจที่ได้สั่งสมอบรมมา แต่อย่างไรก็ตามท่านทั้งสองก็ยังมีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันอยู่ก็คือ พระพุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญา

หัวข้อที่ 9 ต้องศึกษารธรรมะภายในจิต ไม่ใช่จากพระไตรปิฎก ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า ถ้าจะศึกษารธรรมะจะต้องศึกษาจากของจริงภายใน คือสิ่งที่เกิดอยู่จริงในจิตใจว่ามันเป็นอย่างไร พระไตรปิฎกนั้นเป็นเพียงบันทึกของบุคคล ที่ได้รู้แล้ว พบแล้ว ได้สอนไว้ มันเป็นเพียงบันทึกเรื่องราวเท่านั้นไว้ เพียงแต่อ่านเรื่องราวเท่านั้น ถ้าไม่ได้ดูข้างใน ก็จะไม่เห็นตัวจริง ถ้าพยายามดูมันจะค่อยรู้หมด ค่อยๆ ลึกซึ้งเข้าไปจนหมด เหมือนกับพระพุทธเจ้าท่านไม่มีพระไตรปิฎกในการเรียนรู้ ท่านค้นคว้าเอาเอง ท่านค้นหาเรื่อยๆ เหมือนกับคนที่เขาค้นหาอะไรอยู่ คล่าไปๆ มันก็จะเห็นแจ่มออกไป เราก็อาจจะใช้วิธีนั้นได้ มันต้องศึกษาจากข้างใน (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 22-24) สอดคล้องกับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่แสดงไว้ว่าการเรียนพระไตรปิฎกควรจะศึกษาจากข้างในตัวเรา ในจิตใจของเรา มีทุกอย่าง ทุกเรื่อง พระไตรปิฎกภายใน คือความจริงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่มีอยู่ในกาย ในใจ ในความรู้สึกนึกคิด นี้เรียกว่าพระไตรปิฎกภายใน (Phra Phrom Kunaporn (Phayut Payutto), 2007 : 131)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณทั้งสองได้นำเสนอเนื้อความในเรื่องนี้ไปในทิศทางเดียวกันซึ่งท่านได้ชี้แจงให้เห็นถึงพระไตรปิฎกที่ปรากฏในกายของเรา คือการศึกษาค้นคว้าของตัวเราให้ลึกซึ้งถึงความจริงอันประเสริฐ ส่วนพระไตรปิฎกที่เป็นคัมภีร์นั้นเป็นเพียงแค่การบันทึก

ของผู้รู้แล้ว พบแล้ว แล้วนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเท่านั้น ที่ท่านทั้งสองแสดงทัศนะอย่างนี้ คงเป็นเพราะท่านได้ให้ความสำคัญของการศึกษาภายในอันเป็นพื้นฐานที่จะนำมาสู่การศึกษาภายนอกให้มีความชำนาญและสามารถนำมาเป็นองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไปได้

หัวข้อที่ 10 วิธีศึกษาพระไตรปิฎกข้างใน ตั้งแต่แรกเกิด ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่าการศึกษาพระไตรปิฎกภายใน เริ่มต้นตั้งแต่เป็นสัตว์ตัวอ่อนอยู่ในครรภ์ของมารดา จนกระทั่งแรกผสมกันระหว่างเชื้อของบิดามารดา จนสัตว์นั้นมันเจริญอยู่ในครรภ์ของมารดา เรื่อยมา จนครบกำหนดที่จะคลอดออกมาจากท้องแม่ แล้วเปลี่ยนสภาพเป็นตา หู จมูก ลิ้น กายผิวหนังมันจะทำงานได้แล้ว และสามารถรับรู้สิ่งที่มากระทบทางอายตนะได้ พอเป็นทารกก็เริ่มมีความรู้สึกขนาดแยกออกจากกันว่าเป็นความยินดีและไม่ยินดี ความรู้สึกอย่างนั้นจะเริ่มมีความรู้สึกความยินดี อร่อย พอใจ เริ่มมีอึดတာว่าตัว ว่าตน เมื่อพอใจในสิ่งใด มันก็จะต้องการสิ่งนั้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 24-31) ในขณะที่พระนิโรธรังษีคัมภีร์ปัญญาจารย์ ได้ให้ทัศนะในเรื่องนี้ว่า การเรียนรู้ธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพึงใคร่ครวญพิจารณาให้ถ่องแท้ โดยเฉพาะกฎแห่งไตรลักษณ์คือการพิจารณาความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาพร้อมกับชีวิตของมนุษย์คือการเกิดขึ้นมา การศึกษาพระไตรปิฎกให้เข้าถึงได้ดีที่สุดคือการศึกษาภายในจิตของตน ซึ่งสามารถเห็นได้ตั้งแต่คนเรากำเนิดเกิดขึ้นมาเป็นตัวอ่อนจนกระทั่งคลอดออกมาเป็นทารก (Phra Nirodharangsi Khamphirapanyachan (Tesque Tesrangsi), 1983 : 34)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณทั้งสองได้แสดงทัศนะในเรื่องนี้โดยมีเนื้อความสอดคล้องกันโดยท่านทั้งสองได้ให้ความเห็นในการศึกษาพระไตรปิฎกภายใน คือการให้พิจารณาใคร่ครวญการเปลี่ยนแปลงแห่งสังขารตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ให้เป็นไปตามสภาพแห่งความเป็นจริง ว่ามีการเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และเสื่อมสลายไปในที่สุด การที่ท่านทั้งสองได้ให้ทัศนะไว้อย่างนี้ คงเป็นเพราะท่านทั้งสองได้มองเห็นสัจธรรมความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังขาร จึงให้พิจารณาภายในสังขารตั้งแต่แรกเกิดว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปตามกฎแห่งกาลเวลาของมัน

หัวข้อที่ 11 ความโลภ โกรธ หลง เริ่มมีตั้งแต่ทารก ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า ทารกปล่อยให้ตนเองไปตามธรรมชาติ มันก็ปรุงเป็นตัวกู ของกู มันอยากในสิ่งใดด้วยความอันไม่รู้ ก็เรียกว่า ความโลภมันเกิดขึ้นแล้ว แต่ถ้าเด็กไม่ได้ในสิ่งที่ใจอยาก ก็เกิดความโกรธ มีความโกรธอยู่ตลอดเวลา มันก็โง่อยู่ตลอดเวลา มันก็หลงรัก หลงโกรธ หลงมัวเมา ฉะนั้น ความโลภ ความโกรธ ความหลง เติบโตขึ้นมาจนเป็นเด็กทารกซันโต เป็นเด็กวัยรุ่น เป็นหนุ่ม เป็นสาว ซึ่งมีลักษณะอย่างเดียวกันกับทารกแรกเกิด เว้นแต่มันจะเข้มข้น รุนแรง ไปตามอำนาจของการควบคุมของจิตใจในแต่ละบุคคล (Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu), 1996 : 31-47) สอดคล้องกับทัศนะของพระนิโรธรังษีคัมภีร์ปัญญาจารย์ ได้กล่าว

ไว้ว่า กิเลสทั้งหลายมันเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ ผู้ที่ยังแสวงหาวิภูฏสงสารในการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งเป็นของคู่กันกับผู้คนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ เพราะความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นมูลกิเลสที่เกิดขึ้นได้ง่าย การจะห่างจากกิเลสเหล่านั้นนั้น ตามแต่บุคคลนั้นๆจะสามารถยับยั้งใจของตนได้เท่าใด (Phra Nirodharangsi Khamphirapanyachan (Tesque Tesrangsi), 1983 : 32)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณทั้งสองได้แสดงมุมมองของการเกิดกิเลสที่มีมาแต่กำเนิดคือมีความโลภ โกรธ หลง ไว้อย่างเข้าใจง่าย พุดแบบให้ชาวบ้านสามัญได้ศึกษาให้เข้าใจในเนื้อหาของหลักธรรมตามที่แท้จริง ซึ่งท่านทั้งสองได้อธิบายการเกิดกิเลส โลภ โกรธ หลงนี้สามารถเกิดได้กับมนุษย์ปุถุชนตั้งแต่ยังเป็นทารก และจะเพิ่มพูนไปเรื่อยๆตามเหตุและปัจจัยของสิ่งนั้นๆ การที่ท่านทั้งสองมองอย่างนี้คงเป็นเพราะท่านทั้งสองมองว่า กิเลสทั้งหลายเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ คือเกิดขึ้นมาก็ย่อมมีกิเลสติดตามมาเสมอ อยู่ที่ว่าคุณคนนั้นๆจะสามารถควบคุมกิเลสของตนได้เท่าใด ก็ต้องขึ้นอยู่กับสติปัญญาของคุณคนนั้น อันเกิดจากการศึกษาธรรมะนั้นเอง

บทสรุป

1. จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ : ผู้แต่งได้ตั้งชื่อเรื่องไว้น่าสนใจ ได้บรรยายด้วยภาษาที่เรียบง่าย เรียงร้อยเหตุการณ์ไปตามลำดับ มีความต่อเนื่องกันทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเรื่องราวเหตุการณ์เห็นภาพได้ชัดเจนและเข้าใจได้แจ่มแจ้ง แสดงถึงความเป็นอัจฉริยภาพในด้านความคิดที่รอบครอบ ละเอียด เฉียบคม สุขุมลุ่มลึก ผู้แต่งมีความสามารถในการจัดกระบวนการทางความคิดอย่างเป็นระบบ มีเทคนิคที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความสนใจติดตามไปจนจบ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้

2. จุดที่อยากนำเสนอ : ข้อที่ควรนำมาพิจารณาของหนังสือเล่มนี้มีเพียงเล็กน้อยคือ ภาพบนปกหนังสือที่ไม่มีการสื่อความหมายและความเข้าใจที่จะเชื่อมโยงไปหาชื่อเรื่อง ซึ่งในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า หากมีการพิมพ์เผยแพร่ครั้งต่อไป ควรจะได้รับการปรับปรุงในส่วนนี้เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในหนังสือเล่มนี้ให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระน่าสนใจ และเป็นประโยชน์อย่างมากต่อพุทธศาสนิกชนที่จะนำความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับการดำเนินชีวิตต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

คู่วิถีที่แท้จริงนั้นต้องทำให้ชีวิตไม่เป็นทุกข์ นั่นก็คือธรรมะนั้นเอง เพราะธรรมะนั้นจะช่วยชีวิตและความเป็นอยู่ดำเนินไปด้วยความอย่างผาสุก โดยธรรมะจะช่วยควบคุมกิเลสอันได้แก่ ราคะ โภคะ โทสะ และโมหะ ด้วยการนำสติปัญญามาใช้ในการกำจัดความเห็นแก่ตัวให้หมดไปและธรรมะจะช่วยประคับประคองให้ชีวิตของเรานั้นเดินถูกทางและมีความสุขตลอดไป ถ้าปราศจากธรรมะเมื่อใด ชีวิตก็จะเป็นทุกข์เมื่อนั้น

เอกสารอ้างอิง

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press,
- Pantip Supanakorn Asst (2014). *Ethics. 2nd edition*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press,
- Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu). (1996).*Dharma as a partner*. Bangkok: Banluetham Institute,
- Phra Mahaworathee Worathiro. (2004). *Buddhist philosophy*. Bangkok : Piyawattana Publishing House,
- Phra Nirodharangsi Khamphirapanyachan (Tesque Tesrangsi). (1983). *Principles of Dharma Practice*. Bangkok : Nana Tham Publishing House,
- Phra Phrom Kunaporn (Phayut Payutto). (2007) *ethics of life*. Bangkok: Petchprakai Publishing,.
- Somdej Phra Yannasangworn (Charoen Suwattano). (1998). *Selfishness*. Bangkok: Amarin Printing Group,
- Somphan Promtha. (1998). *Life and Conflict Ethical Problems in Daily Life*. Bangkok : Chulalongkorn University,